

УДК 343.13

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.3.33>

ЗМІСТ СТАДІЇ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Вапнярчук А.В.,

аспірантка кафедри кримінального процесу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого,

ORCID: 0009-0005-6956-5733

e-mail: vapnarcuka@gmail.com

Вапнярчук А.В. Зміст стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні.

У статті досліджується зміст стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні, що є важливим як для теорії кримінального провадження, так і для практики правозастосування. Зокрема, розглянуто дискусійне в доктрині кримінального процесу питання щодо включення у зміст стадії виконання судових рішень в якості першого її етапу набрання судовим рішенням законної сили й висловлена незгода з таким підходом. Запропоновано та докладно обгрунтовано виокремлення двох етапів стадії виконання судових рішень: - перший, звернення судового рішення до виконання; - другий, розгляд і вирішення питань, пов'язаних із виконанням судових рішень. Основна увага приділена характеристиці саме першого етапу.

Під зверненням судового рішення до виконання запропоновано розуміти діяльність суду щодо інформування органу чи установу виконання покарань про прийняте судове рішення, яке набрало законної сили, та зобов'язання його виконання. При характеристиці цього етапу визначено, що діяльність щодо безпосереднього та негайного виконання судом свого рішення в залі судового засідання охоплюється поняттям звернення його до виконання. Розуміння сутності звернення судового рішення до виконання як «інформування та зобов'язання його виконати» така позиція не змінює. Її особливістю є те, що в такому разі суд, проголошуючи своє рішення, по суті інформує та зобов'язує конвою (дає йому усне розпорядження), оскільки сам фізично не може вчинити такі дії, безпосередньо та негайно виконати рішення в частині звільнення з під варти, якщо воно виправдовує особу чи не передбачає можливості обмеження її свободи. Таким чином, суд не фактично виконує ухвалені рішення, а лише невідкладно звертає його до виконання. Крім того, зважаючи на те, що звернення судового рішення до виконання здійснюється судом, що розглянув справу як суд першої інстанції, обгрунтована позиція, що процесуальним документом, який повинен складати суд і направляти його органу чи установі виконання покарань, повинно бути не розпорядження, а правозастосовний судовий акт у формі ухвали.

Ключові слова: кримінальне провадження, виконання судових рішень, етапи стадії виконання судових рішень, набрання судовим рішенням законної сили, звернення судового рішення до виконання, вирішення питань в стадії виконання судових рішень.

Vapniarchuk A.V. The content of the stage of execution of court decisions in criminal proceedings.

The article examines the content of the stage of execution of court decisions in criminal proceedings, which is important both for the theory of criminal proceedings and for the practice of law enforcement. In particular, the controversial issue in the doctrine of criminal procedure regarding the inclusion of the stage of execution of court decisions as the first stage of the entry into force of a court decision is considered and disagreement with this approach is expressed. It is proposed and justified in detail to distinguish two stages of the stage of execution of court decisions: - the first, the appeal of the court decision for execution; - the second, the consideration and resolution of issues related to the execution of court decisions. The main attention is paid to the characteristics of the first stage.

It is proposed to understand the court's activity in informing the body or institution of the execution of penalties about the adopted court decision that has entered into force, and the obligation to execute it. When characterizing this stage, it is determined that the activity of the court directly and immediately executing its decision in the courtroom is covered by the concept of its enforcement. This position does not change the understanding of the essence of the enforcement of a court decision as "informing

and obliging to execute it". Its peculiarity is that in this case, the court, by announcing its decision, essentially informs and obliges the escort (gives him an oral order), since it itself is physically unable to perform such actions, to directly and immediately execute the decision regarding release from custody, if it acquits the person or does not provide for the possibility of restricting his freedom. Thus, the court does not actually execute the decision, but only immediately enforces it. In addition, given that the court decision is applied for enforcement by the court that considered the case as a court of first instance, it is reasonable to assume that the procedural document that the court must draw up and send to the body or institution for the execution of sentences should not be an order, but an enforceable judicial act in the form of a resolution.

Key words: criminal proceedings, enforcement of court decisions, stages of the stage of enforcement of court decisions, entry into force of a court decision, application of a court decision for enforcement, resolution of issues at the stage of enforcement of court decisions.

Постановка проблеми. Кримінальне процесуальне регулювання стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні має важливе соціально-аксіологічне значення, адже фактичне їх виконання забезпечує досягнення мети та виконання завдань кримінального провадження та кримінального права, реальний захист прав і свобод осіб, залучених у сферу кримінального процесу, усуває наслідки кримінально-правового конфлікту, зумовленого вчиненням кримінального правопорушення. Осмислення різноманітних питань, що впливають чи можуть впливати на діяльність з виконання судових рішень у кримінальних провадженнях, є необхідним і досить важливим як для захисту інтересів суспільства й держави загалом, так і окремих громадян зокрема. Зміст стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні, є одним із таких питань.

Питання щодо змісту стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні є важливим, теоретично і практично значущим, оскільки правильне розуміння етапів, з яких він складається, сприятиме належному та ефективному здійсненню кримінальної процесуальної діяльності в цій стадії, а отже й швидшому досягненню мети кримінального провадження та виконанню його завдань.

У вітчизняній науковій літературі майже безальтернативною є позиція про те, що виконання судових рішень як самостійна стадія кримінального процесу складається з низки етапів. Так, одні науковці умовно виділяють в ній три етапи, а саме: набрання рішенням законної сили, звернення судового рішення до виконання та вирішення питань, які виникають після винесення рішення у справі [1, с. 448]; інші – два етапи: звернення судового рішення до виконання та розгляд і вирішення питань, зв'язаних із виконанням судових рішень [2, с. 128, 147]. Як бачимо, відмінність між цими підходами полягає у визначенні чи не визначенні як самостійного етапу набрання судовим рішенням законної сили.

Мета статті полягає у з'ясуванні змісту стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні та висловлення авторської позиції щодо цього питання. Для досягнення цієї мети авторка визначила такі завдання: критично проаналізувати доктринальні підходи та висловити авторську позицію щодо етапів стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні; осмислити правомірність віднесення набрання судовим рішенням законної сили до самостійного етапу стадії виконання судових рішень; з'ясувати сутність звернення судового рішення до виконання як самостійного етапу стадії виконання судових рішень.

Стан опрацювання проблематики. У вітчизняній кримінальній процесуальній науковій літературі дослідження змісту стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні проводили Логвиненко М.І., Висоцький А.І. [1], Дільна З.Ф., Бойко В.П. [2], Шаренко С.Л., Капліна О.В., Шило О.Г. [3], Харченко І. О. [4] та інші науковці. Проте єдине розуміння вирішення цього питання у вітчизняній доктрині станом на сьогодні відсутнє, що, у свою чергу, зумовлює продовження приділення йому дослідницької уваги.

Виклад основного матеріалу.

1. Насамперед, визначимось *чи правомірно набрання законної сили визначати як самостійний етап* в межах стадії виконання судових рішень? На нашу думку, досить сумнівно, оскільки:

– по-перше, за звичай, етап руху кримінального провадження в межах певної стадії кримінального провадження, передбачає можливість вчинення низки процесуальних дій чи прийняття процесуальних рішень протягом певного періоду часу, спрямованих на виконання певного завдання. Набрання ж законної сили відбувається по закінченню визначеного законом строку після ух-

валення судового рішення чи з моменту його ухвалення (ст. 532 Кримінального процесуального кодексу України [5] (далі КПК) й не передбачає можливості здійснення якихось дій чи прийняття певних рішень, спрямованих на виконання завдання щодо такого набрання;

– по-друге, виділення набрання законної сили як самостійного етапу є нелогічним, адже виконання судового рішення як стадія кримінального провадження розпочинається після набрання судовим рішенням законної сили. Тобто по суті набрання законної сили в аспекті питання щодо змісту стадії виконання судового рішення, є лише передумовою звернення його до виконання або моментом, з якого воно переходить в такий правовий стан, який характеризується визначеними юридичними властивостями та зумовлює можливість реалізувати всі його приписи. Іншими словами, набрання судовим рішенням законної сили є не етапом стадії виконання судового рішення, а юридичним фактом, який передує виникненню кримінальних процесуальних відносин щодо звернення судового рішення до виконання та його виконання й зумовлює їх.

2. Щодо звернення судового рішення до виконання, то абсолютна більшість (якщо не всі) вітчизняні дослідники включають його у зміст стадії виконання судових рішень в якості самостійного етапу. Для цього є і нормативне підґрунтя, адже порядок звернення судового рішення до виконання регулюється ст. 535 КПК України, яка розміщена у розділі VIII КПК «Виконання судових рішень» (хоча відзначимо, що не є визначальним, адже розміщення ст. 532 КПК України в цьому ж розділі не завадило нам вище висловитись критично щодо розгляду набрання судовим рішенням законної сили як самостійного етапу стадії виконання судових рішень), і те, що діяльність зі звернення до виконання відповідає зазначеним вище характеристикам етапу руху кримінального провадження (можливості вчинення низки процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень в рамках стадії виконання судових рішень, спрямованих на виконання завдання щодо забезпечення ефективної реалізації судового рішення). Думається, що з такою позицією можна погодитись. Хоча варто відзначити певні особливості цього етапу стадії виконання судових рішень.

По-перше, в науковій літературі звернення до виконання, за звичай, визначається як діяльність суду першої інстанції з передачі судового рішення, яке набрало законної сили, органам та установам виконання покарань для його фактичного й безпосереднього виконання [3, с. 529]. Проте, вважаємо, що таке розуміння сутності цього етапу стадії виконання судового рішення не є релевантним нормативному положенню ч. 2 ст. 535 КПК України, відповідно до якого «суд разом із своїм розпорядженням про виконання судового рішення надсилає його копію відповідному органу чи установі, на які покладено обов'язок виконати судові рішення». Як бачимо, закон дає можливість звиснувати, що сутність звернення полягає не просто в передачі судового рішення (вірніше його копії), а й в направленні розпорядження про його виконання. Таким чином, більш правильно буде визначати звернення судового рішення до виконання як діяльність суду щодо інформування про прийняте судове рішення, яке набрало законної сили, та зобов'язання його виконання.

По-друге, ч. 1 ст. 535 КПК України передбачає, що «судове рішення, що набрало законної сили, якщо інше не передбачено цим Кодексом, звертається до виконання не пізніше як через три дні з дня набрання ним законної сили або повернення матеріалів кримінального провадження до суду першої інстанції із суду апеляційної чи касаційної інстанції». Положення процитованої норми «якщо інше не передбачено цим Кодексом» стосується визначених законом випадків негайного виконання судового рішення. Такі випадки передбачені в ч. 3 ст. 534 КПК: «виправдувальний вирок або судове рішення, що звільняє обвинуваченого з-під варті, виконуються в цій частині негайно після їх проголошення в залі судового засідання». Судове рішення, що звільняє обвинуваченого з-під варті, може мати місце, зокрема, у випадку постановлення: 1) обвинувального вироку без призначення покарання (приміром, у випадках передбачених частинами 2, 4, 5 ст. 74, ч. 2 ст. 84 КК України); 2) обвинувального вироку з призначенням покарання але із звільненням від його відбування (приміром, у випадках передбачених статтями 75-79, 104 КК України); 3) обвинувального вироку з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі або 4) ухвали про закриття кримінального провадження.

Логіка законодавця, який передбачив таке положення є цілком зрозумілою, адже право на свободу та особисту недоторканість є одним із фундаментальних прав людини, яке повинно забезпечуватись чи відновлюватись без невинуватої затримки.

Виникає необхідність визначити характер та співвідношення зазначених дій суду щодо негайного безпосереднього виконання свого рішення зі зверненням його до виконання. Тут можливі два варіанти:

1) виконання самим судом виправдувальних вироків та судових рішень щодо звільнення засудженого з-під варти в залі судового засідання є частиною стадії судового розгляду та до стадії його виконання не належить;

2) діяльність щодо безпосереднього та негайного виконання судом свого рішення в залі судового засідання охоплюється поняттям звернення його до виконання.

Саме друга позиція, вважаємо, є більш слушною. Розуміння сутності звернення судового рішення до виконання як «інформування та зобов'язання його виконати» така позиція не змінює. Її особливістю є те, що в такому разі суд, проголошуючи своє рішення, по суті інформує та зобов'язує конвой (дає йому усне розпорядження), оскільки сам фізично не може вчинити такі дії, безпосередньо та негайно виконати рішення в частині звільнення з під варти, якщо воно виправдовує особу чи не передбачає можливості обмеження її свободи. Таким чином, суд не фактично виконує ухвалені рішення, а лише невідкладно звертає його до виконання.

По-третє, щодо порядку звернення судового рішення до виконання. В процитованій вище нормі ч. 2 ст. 535 КПК України передбачено, що суд, який ухвалив рішення направляє до відповідного органу чи установи, на які покладено обов'язок його виконати розпорядженням про виконання судового рішення та копію такого рішення.

Щодо розпорядження (зразок такого розпорядження міститься у Додатку № 13 до «Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України» (див.: [6])), то зауважимо, що в науковій літературі висловлювалась пропозиція про необхідність заміни його таким процесуальним документом як постановою (за чинним КПК – ухвалою). Так, зокрема, І. О. Харченко вважає, що оскільки рішення про звернення вироку до виконання породжує кримінально-виконавчі правовідносини, що означає його вагомість як акту застосування права, то оформлення такого рішення розпорядженням надає йому характер акту здійснення управлінської діяльності в межах відповідних правовідносин, а не акту застосування норм кримінального процесуального права. Тому рішення про звернення вироку до виконання повинно оформлюватися відповідною постановою [4, с. 46]. Процитовану позицію підтримують й інші науковці [2, с. 136].

На наш погляд, вказана пропозиція є цілком раціональною (в частині розуміння такого рішення як акту застосування норм кримінального процесуального права) й такою, що узгоджується з положеннями чинного КПК України, зокрема, з положенням ч. 2 ст. 369 КПК, відповідно до якого судові рішення, у якому суд вирішує питання, які не стосуються обвинувачення по суті, викладається у формі ухвали. Проте, ми не підтримуємо цю пропозицію в частині необхідності оформлення цього рішення таким процесуальним документом як постанова суду. Винесення постанови чинний кримінальний процесуальний закон передбачає лише судом касаційної інстанції (ч. 3 ст. 369 КПК України). Зважаючи ж на те, що звернення судового рішення до виконання здійснюється судом, що розглянув справу як суд першої інстанції (до такого висновку можна дійти ознайомившись з ч. 1 ст. 535 КПК України, а також із положенням п. 5 розділу XIX Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України [5]), можна звиснувати, що таким процесуальним документом, як це й передбачено в цитованій вище ч. 2 ст. 369 КПК, повинен бути саме правозастосовний судовий акт у формі ухвали.

Винятком із загального правила про те, що судом, який звертає судові рішення до виконання, є той, який його ухвалив, є положення ч. 1 ст. 603 та ч. 3 ст. 636 КПК, які стосуються звернення до виконання в Україні вироку суду іноземної держави та рішення Міжнародного кримінального суду. Так, відповідно до ч. 1 ст. 603 КПК питання про виконання вироку суду іноземної держави (по суті про звернення його до виконання) розглядається судом першої інстанції, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться місце проживання чи останнє відоме місце проживання засудженої особи, або місце перебування майна такої особи, а в разі їх відсутності – місце знаходження Міністерства юстиції України. Згідно ж з ч. 3 ст. 636 КПК рішення Міжнародного кримінального суду про штраф та/або конфіскацію центральний орган України надсилає до суду за місцем проживання особи, місцем відбування покарання особою або місцезнаходженням майна для звернення до виконання у тридцятиденний строк у порядку, визначеному ст. 535 КПК.

По-четверте, звернення судового рішення до виконання слід відрізнити від приведення до виконання та його фактичного виконання. Приведення та фактичне виконання здійснюється не судом, який ухвалив рішення, а органами та установами, які уповноважені на виконання судових рішень відповідно до покладених на них повноважень.

3. Другий етап стадії виконання судових рішень – розгляд і вирішення питань, пов'язаних із виконанням судових рішень. Цей етап є основним змістом стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні. Здійснюючи на цьому етапі функцію правосуддя у формі судового контролю (докладніше про правову природу судової діяльності, яка на думку авторки полягає в здійсненні правосуддя у формі судового контролю, див.: [7, с. 247-261]), суд розглядає різноманітні питання й приймає різні рішення. Такий розгляд відповідно до ч. 3 ст. 539 КПК здійснюється за правилами судового розгляду, передбачених статтями 318-380 КПК. До нього пред'являються ті ж вимоги, які, незалежно від сутності правового спору (тобто незалежно від питання, яке розглядається), забезпечуватимуть реалізацію конституційних положень щодо судового захисту прав і свобод людини й громадянина та загальних засад (принципів) кримінального провадження. На цьому етапі відповідно до загальних правил, які в основному регламентовані главою 4 КПК, також здійснюється й доказування (докладніше про сутність кримінального процесуального доказування див, зокрема: [8; 9, с. 2146-2155; 10, с. 1976-1983]). Хоча, відзначимо, що певна специфіка здійснення такої доказової діяльності тут також має місце (докладніше про це див.: [11]).

Висновки. Проведений у цій публікації науково-правовий аналіз низки питань, зв'язаних із розумінням змісту стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні, дає підстави для таких висновків:

1) набрання судовим рішенням законної сили не варто включати у зміст стадії виконання судових рішень у кримінальному провадженні;

2) доцільно виокремлювати такі етапи стадії виконання судових рішень: - перший, звернення судового рішення до виконання; - другий, розгляд і вирішення питань, пов'язаних із виконанням судових рішень;

3) звернення судового рішення до виконання слід відрізнити від приведення до виконання та його фактичного виконання. Приведення та фактичне виконання здійснюється не судом, який ухвалив рішення, а органами та установами, які уповноваженні на виконання судових рішень відповідно до покладених на них повноважень;

4) під зверненням судового рішення до виконання доцільно розуміти діяльність суду щодо інформування про прийняте судове рішення, яке набрало законної сили, та зобов'язання його виконання. Діяльність щодо безпосереднього та негайного виконання судом свого рішення в залі судового засідання охоплюється поняттям звернення його до виконання, адже суд не фактично виконує ухвалене рішення, а лише невідкладно звертає його до виконання;

5) зважаючи ж на те, що звернення судового рішення до виконання здійснюється судом, що розглянув справу як суд першої інстанції, процесуальним документом, який повинен складати суд і направляти його органу чи установі виконання покарань, повинен бути правозастосовний судовий акт у формі ухвали (а не розпорядження).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Логвиненко М.І., Висоцький А.І. Процедура виконання судових рішень по кримінальним справам. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Реформування правової системи в контексті євро інтеграційних процесів» (Суми, 19–20 травня 2022 року)*. С. 448-451.
2. Дільна З.Ф., Бойко В.П. Виконання судових рішень у кримінальному провадженні: теоретичний та практичний аспекти: монографія. Львів: Сполом, 2017. 240 с.
3. Шаренко С.Л. Порядок звернення вироку, ухвали суду до виконання. *Кримінальний процес: підручник: за заг. ред.. О.В. Капліної, О.Г. Шило*. Харків: Право, 2018. 584 с.
4. Харченко І.О. Вирішення судом процесуальних питань в стадії виконання вироку: дис. канд. юр. наук: 12.00.09. К., 2010. 241 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
6. Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: затверджена наказом Державної судової адміністрації України 20 серпня 2019 року № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text>.
7. Вапнярчук А.В. Правова природа судової діяльності при виконанні судових рішень у кримінальному провадженні. *Проблеми законності*. 2025. № 170. С. 247-261. DOI: 10.21564/2414-990X.170.338229 / URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/338229/329785>.

8. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування: моногр. Харків: Юрайт, 2017. 408 с.
9. Viacheslav V. Vapniarchuk, Oksana V. Kaplina, Mykola Ye. Shumylo, and Anush R. Tumanyanc. Conceptual Approaches to Understanding the Essence of Proof in the Science of Criminal Process in Ukraine. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. Quarterly Volume X Issue 7(45) Winter 2019. Craiova, Romania. P. 2146-2155. URL: <https://journals.aserspublishing.eu/jarle/issue/view/182>.
10. Valery P. Gmyrko, Mykola Ye. Shumylo, Viacheslav V. Vapniarchuk, Oksana V. Kaplina, and Vasily P. Shybiko. Judicial Nature of Evidence in Criminal Proceeding. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. Quarterly Volume X Issue 7(45) Winter 2019. Craiova, Romania. P. 1976-1983. URL: <https://journals.aserspublishing.eu/jarle/issue/view/182>.
11. Вапнярчук А.В. Специфіка кримінального процесуального доказування при вирішенні питань у стадії виконання судових рішень. *VIII Харківський кримінальний процесуальний полілог «Допустимість доказів у кримінальному провадженні між імперативністю закону та процесуальною толерантністю» (м. Харків, 14 листопада 2025 р.)*. Збірник матеріалів. Харків: Право, С. 131-134.

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Вапнярчук А.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0